

Διερεύνηση των περιορισμών και των δυνατοτήτων μιας σχολικής μονάδας και των εκπαιδευτικών της σχετικά με την παιδαγωγική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. – μια μελέτη περίπτωσης.

Ευάγγελος Κολτσάκης

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει ως στόχο να μελετήσει τη συμμετοχή μιας σχολικής μονάδας Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στις εξελίξεις σχετικά με την παιδαγωγική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. και να διερευνήσει τους περιορισμούς και τις δυνατότητες στους ρόλους του σχολείου και των εκπαιδευτικών του. Αποτελεί μια μελέτη περίπτωσης και, αν και δεν μπορεί να αποτελέσει βάση γενίκευσης, επιχειρεί μια διερεύνηση της ισχύουσας κατάστασης, σε μια χρονική περίοδο κατά την οποία συντελούνται σημαντικές σχετικές αλλαγές.

Η σημασία και οι δυσκολίες της ένταξης των Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση

Με τους όρους Τεχνολογίες Πληροφορίας & Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) ή/και Νέες Τεχνολογίες (Ν.Τ.), νοούνται οι σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες που επιτρέπουν την κωδικοποίηση, επεξεργασία, αποθήκευση, αναζήτηση, ανάκληση και μετάδοση της πληροφορίας σε ψηφιακή μορφή, με χρήση υπολογιστών και δικτύων υπολογιστών.

Η εισαγωγή των Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση αποτελεί αναγκαιότητα που δεν επιδέχεται σχεδόν καμία αμφιβολία (Κ.Ε.Ε., 2006) και η ορθή αξιοποίησή τους, αναμένεται να επιφέρει ουσιαστικές καινοτομίες, μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα, τόσο στα μέσα διδασκαλίας όσο και στη μαθησιακή-διδακτική διαδικασία αυτή καθαυτή. Απώτερος στόχος μέσα από τις νέες αυτές μαθησιακές διαδικασίες είναι να προωθηθεί η διερευνητική και η συνεργατική μάθηση και γενικότερα η απόκτηση νέων γνωστικών δεξιοτήτων από τους μαθητές. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την παροχή και από την αξιοποίηση κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής καθώς και από την εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού.

Εκπαιδευτικά συστήματα προηγμένων χωρών προσπαθούν να ενσωματώσουν τις Τ.Π.Ε. γόνιμα στο σχολικό πρόγραμμα διδασκαλίας και τις αντιμετωπίζουν ως μοχλό ανάπτυξης και προόδου. Η παιδαγωγική τους αξιοποίηση θεωρείται μια πολλά υποσχόμενη εκπαιδευτική καινοτομία (UNESCO, 2005* Κ.Ε.Ε., 2006) και έτσι, τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί αποκτούν νέους ρόλους, με κύριους προσανατολισμούς την προετοιμασία μαθητών για τη νέα κοινωνία της γνώσης, της δημιουργίας και της τεχνολογίας.

Ορισμένες από τις «προκλήσεις» που αντιμετωπίζουν τα νέα μαθησιακά περιβάλλοντα με την εισαγωγή των Τ.Π.Ε. είναι: η ανάγκη για αξιολόγηση κάτω από τους νέους όρους, η εμμονή στην παράδοση, αμφιβολίες για τις νέες εκπαιδευτικές μεθόδους, αμφιβολίες για την αναδιοργάνωση, δυσκολίες στην αυτόνομη μάθηση (elearningeuropa.info, 2006).

Η επικρατούσα κατάσταση στο σημερινό Ελληνικό Σχολείο.

Υπάρχει πλέον πληθώρα δημοσιεύσεων σχετικά με την επικρατούσα κατάσταση στο σημερινό Ελληνικό Εκπαιδευτικό σύστημα σε σχέση με τις Τ.Π.Ε. (Ε.Τ.Π.Ε., 2006* Κ.Ε.Ε., 2006). Προγράμματα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών βρίσκονται σε εξέλιξη, λογισμικά και ηλεκτρονικές πύλες σχεδιάζονται για εκπαιδευτική χρήση και επιχειρούνται προγράμματα για τη σύνδεση των σχολείων με την Κοινωνία της Πληροφορίας (Ε.Α.Ι.Τ.Υ., 2006).

Από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας, προκύπτει ότι η αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. για τη μετεξέλιξη των εκπαιδευτικών πρακτικών είναι εφικτή, αλλά απαιτεί σημαντικές αλλαγές, ιδίως στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τη διαδικασία της μάθησης καθώς και στις αντιλήψεις τους για το ρόλο των Τ.Π.Ε. στην εκπαιδευτική διαδικασία (Κονιδάρη, 2005). Η υλοποίηση αυτών των αλλαγών προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή των ίδιων των διδασκόντων, απαιτεί συστηματική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, ιδίως στις εκπαιδευτικές χρήσεις των Τ.Π.Ε., διαρκή υποστήριξη του έργου τους και χρόνο για την εδραίωσή τους (Δημητρακοπούλου, 2003). Όμως η διάχυση της χρήσης των Τ.Π.Ε. αποδεικνύεται ιδιαίτερα δύσκολη (Δαπόντες, 2001). Οι εκπαιδευτικοί προσυπογράφουν την αξία της διδασκαλίας που υποστηρίζεται με Τ.Π.Ε. όταν συνειδητοποιούν ότι είναι δυνατό να υποστηριχθούν αποτελεσματικά χρήσιμες μαθησιακές εμπειρίες που οδηγούν σε θετικά αποτελέσματα. Αυτή η κατανόηση τους καθοδηγεί να προσαρμόσουν και να ενσωματώσουν τα νέα εργαλεία των Τ.Π.Ε. στις καθιερωμένες διδακτικές μεθόδους. Όμως, δεν δέχονται άνευ όρων οποιοδήποτε καινοτόμο μετασχηματισμό της διδασκαλίας, εξαιτίας της ασυμβατότητας που αντιλαμβάνονται μεταξύ της παραδοσιακής σχολικής δομής και της προτεινόμενης καινοτομίας αλλά και των εμποδίων που εμφανίζονται σε σχέση με τις ισχύουσες ρυθμίσεις του σχολικού περιβάλλοντος (Δημητριάδης, Μπάρμπας, Ψύλλος & Πομπόρτσας, 2004).

Οι μαθητές χρησιμοποιούν Η/Υ σε μεγάλα ποσοστά, στο σπίτι αλλά και στο σχολείο, κατά κύριο λόγο όμως για ψυχαγωγία και λιγότερο για εργασίες για το σχολείο (Κ.Ε.Ε., 2006* Νικολοπούλου, 2002). Παράλληλα, πρόσφατες έρευνες δείχνουν ότι ενώ αυξάνεται η χρήση των Τ.Π.Ε. σε πανελλαδικό καθώς και σε παγκόσμιο επίπεδο, οι μαθητές τις χρησιμοποιούν πολύ λιγότερο στο σχολικό περιβάλλον απ' ό,τι στο σπίτι, αν και αυτοί που γενικά τις χρησιμοποιούν φαίνεται να έχουν καλύτερες σχολικές επιδόσεις (OECD, 2006).

Κοινή συνιστώσα όλων των ερευνών αποτελεί η παραδοχή ότι η επιτυχής ενσωμάτωση των Τ.Π.Ε. στη διδακτική πράξη, προϋποθέτει τη διερεύνηση και αναδιαμόρφωση των γενικότερων στάσεων, πεποιθήσεων και πρακτικών των εκπαιδευτικών σχετικά με τη μαθησιακή διαδικασία και το ρόλο τους σ' αυτήν.

Ο στόχος και τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας

Καθώς στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της συμμετοχής μιας σχολικής μονάδας στις εξελίξεις σχετικά με την παιδαγωγική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε., τίθενται τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα προς διερεύνηση:

1. ποιές στάσεις τηρούν οι εκπαιδευτικοί και οι διοικούντες της σχολικής μονάδας απέναντι στις Τ.Π.Ε., πως τις αντιμετωπίζουν και ποιος ο βαθμός εξοικείωσής τους με αυτές;
2. κατά πόσο είναι ενημερωμένοι/επιμορφωμένοι οι εκπαιδευτικοί του σχολείου σχετικά με την

παιδαγωγική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.;

3. κατά πόσο οι Τ.Π.Ε. ενσωματώνονται στη διδακτική διαδικασία και ποιες τάσεις παρατηρούνται στις μεθόδους και στις μορφές διδασκαλίας που αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί, όταν διδάσκουν με τη βοήθεια Τ.Π.Ε.;
4. κατά πόσο επαρκεί και κατά πόσο αξιοποιείται ο υπάρχων υλικοτεχνικός εξοπλισμός;
5. εμφανίζονται τυχόν δυσλειτουργίες στη χρήση των Τ.Π.Ε. στις εκπαιδευτικές διαδικασίες;

Η μέθοδος της έρευνας και τα εργαλεία συλλογής δεδομένων

Η παρούσα έρευνα/μελέτη περίπτωσης, έχει διερευνητικό και επεξηγηματικό χαρακτήρα. Στη σχολική μονάδα, η οποία εδρεύει σε αγροτική περιοχή, συστεγάζονται ένα Γυμνάσιο και ένα Ενιαίο Λύκειο, τα οποία χρησιμοποιούν από κοινού τον κτιριακό και τον υλικοτεχνικό εξοπλισμό του συγκροτήματος. Φοιτούν σε αυτήν περίπου 200 μαθητές και οι δυο σύλλογοι διδασκόντων αποτελούνται συνολικά από περίπου 30 εκπαιδευτικούς. Στο σχολείο υπάρχει εργαστήριο πληροφορικής, βιβλιοθήκη και εργαστήριο φυσικών επιστημών, που διαθέτουν Η/Υ συνδεδεμένους στο διαδίκτυο, πλέον δε με ευρυζωνική σύνδεση. Υπάρχουν επίσης αρκετά σύγχρονα εργαλεία όπως βιντεοπροβολείς, τηλεοράσεις, συσκευές αναπαραγωγής video, CD και DVD, καθώς και αρκετά εκπαιδευτικά λογισμικά. Τα γραφεία των Διευθυντών και οι χώροι γραμματείας διαθέτουν Η/Υ, ενώ δεν υπάρχει σχετικός εξοπλισμός στο γραφείο των εκπαιδευτικών.

Θεωρήσαμε ότι η αναζήτηση θα πρέπει να γίνει στην περιοχή του τριγώνου που έχει στις κορυφές του τους εκπαιδευτικούς, τους μαθητές και τη διοίκηση. Οι εκπαιδευτικοί είναι αυτοί οι οποίοι καλούνται να εφαρμόσουν και να αναδιαμορφώσουν τις νέες εκπαιδευτικές μεθόδους στην πράξη. Η διοίκηση της σχολικής μονάδας αποτελεί τον παράγοντα που θα μεταφέρει σχεδιασμούς και πολιτικές στη σχολική μονάδα, θα υποστηρίξει και ίσως θα ενθαρρύνει τις εφαρμογές νέων μεθόδων και θα αξιολογήσει τα αποτελέσματα. Οι μαθητές είναι αυτοί που θα είναι οι τελικοί κύριοι αποδέκτες των όποιων αλλαγών, επιφορτισμένοι και αυτοί με την υποχρέωση ενεργού συμμετοχής στις νέες μεθόδους.

Για την υλοποίηση της έρευνας και στα πλαίσια της αναζήτησης μιας πιο ολιστικής άποψης, επιλέχθηκε η μεθοδολογική τριγωνοποίηση: χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων πολλαπλά ερευνητικά εργαλεία και συνδυασμός ερευνητικών μεθόδων (ποσοτική όσο και ποιοτική μέθοδος συλλογής και ανάλυσης δεδομένων), προκειμένου να διασφαλιστεί υψηλός βαθμός εγκυρότητας και αξιοπιστίας. Για τον ίδιο σκοπό, το υπό έρευνα θέμα προσεγγίστηκε από πολλαπλές πλευρές: από την πλευρά της διοίκησης της σχολικής μονάδας, των εκπαιδευτικών και των μαθητών.

Με βάση τους στόχους και τα ερωτήματα της έρευνας, σε συνδυασμό με τις δυνατότητες και τους περιορισμούς για την πραγματοποίησή της, σχεδιάστηκε η πραγματοποίηση λεπτομερειακών και σε βάθος συνεντεύξεων, σε συνδυασμό με συλλογή δεδομένων μέσω ερωτηματολογίων.

Καθώς η χρήση των Τ.Π.Ε., τόσο από τους εκπαιδευτικούς όσο και από τους μαθητές, προϋποθέτει εξοικείωση με αυτές, διερευνήθηκε αρχικά μέσω δυο ερωτηματολογίων (στο σύνολο των εκπαιδευτικών και των μαθητών της σχολικής μονάδας) το κατά πόσο και κατά ποιο τρόπο α) οι μαθητές διαθέτουν/χρησιμοποιούν Η/Υ και εργαλεία Τ.Π.Ε., και β) οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν/χρησιμοποιούν Η/Υ και εργαλεία Τ.Π.Ε. και εμπλέκονται σε διαδικασίες σχετικής επιμόρφωσης.

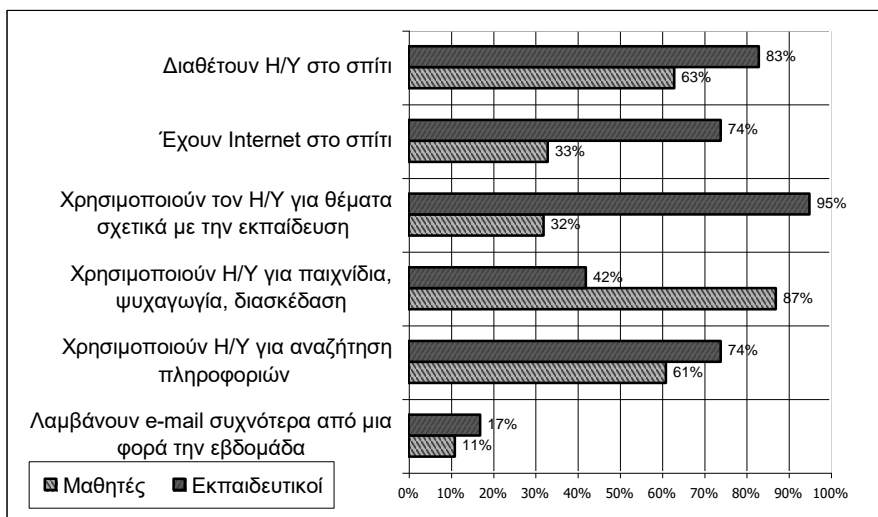
Στη συνέχεια, και αφού η επεξεργασία των δεδομένων που συλλέχθηκαν μέσω των ερωτηματολογίων έδωσε μια αρχική εικόνα σχετικά με τη χρήση των βασικών εργαλείων Τ.Π.Ε., ακολούθησαν συνεντεύξεις με τους 2 διευθυντές, με 7 εκπαιδευτικούς και με 7 μαθητές του σχολείου, με σκοπό την εμβάθυνση στην προσπάθεια απάντησης των ερωτημάτων της έρευνας. Επιδιώχθηκε να πραγματοποιηθούν συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς που η σύνθεσή τους αποτελούσε όσο το δυνατό μεγαλύτερο φάσμα ως προς φύλο, ειδικότητα, προϋπηρεσία κλπ.

Επεξεργασία των δεδομένων και αποτελέσματα

Από τη στατιστική επεξεργασία των ερωτηματολογίων προκύπτουν μεταξύ άλλων τα παρακάτω αποτελέσματα (μερικά από τα οποία παρουσιάζονται σχηματικά στο Διάγραμμα 1):

Οι μαθητές, σε σημαντικό ποσοστό διαθέτουν Η/Υ στο σπίτι και από αυτούς οι μισοί έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο. Σχεδόν όλοι οι μαθητές που διαθέτουν υπολογιστή τον χρησιμοποιούν για παιχνίδια, ψυχαγωγία και διασκέδαση, ενώ μόλις 1 στους 3 για θέματα σχετικά με την Εκπαίδευση. Σε πολύ μικρότερα ποσοστά χρησιμοποιούν τον υπολογιστή και το διαδίκτυο στο σχολείο.

Ανάμεσα στους μαθητές του Γυμνασίου και στους μαθητές του Λυκείου παρατηρούνται σχετικά σημαντικές διαφοροποιήσεις. Οι του Λυκείου, χρησιμοποιούν περισσότερο τον υπολογιστή για θέματα σχετικά με την Εκπαίδευση, για αναζήτηση πληροφοριών και για ηλεκτρονική αλληλογραφία. Από την άλλη μεριά, οι μαθητές του Γυμνασίου είναι κάτοχοι υπολογιστή σε μεγαλύτερο ποσοστό από αυτό των μαθητών του Λυκείου.

Διάγραμμα 1: Μερικά αποτελέσματα από την επεξεργασία των ερωτηματολογίων

Όπως σαφώς φαίνεται από το Διάγραμμα 1, παρατηρούνται μεγάλες διαφορές ανάμεσα στους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς, σχετικά με την κατοχή οικιακού Η/Υ, τη σύνδεση στο διαδίκτυο και τον τρόπο χρήσης του. Οι εκπαιδευτικοί κατέχουν σχεδόν όλοι Η/Υ, συνδεδεμένο στο διαδίκτυο, και τον χρησιμοποιούν κυρίως για θέματα σχετικά με την Εκπαίδευση και λιγότερο για παιχνίδια, ψυχαγωγία και διασκέδαση. Είναι όμως ενδιαφέρον το ότι: α) δεν χρησιμοποιούν γενικά την ηλεκτρονική αλληλογραφία, β) μόνο οι μισοί χρησιμοποιούν τους υπολογιστές και το διαδίκτυο στο σχολείο και γ) λιγότεροι από 4 στους 10

δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν υπολογιστές και εκπαιδευτικά λογισμικά στο μάθημά τους.

Από τη θεματική ανάλυση των απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων, προκύπτει ότι σε γενικές γραμμές, οι Τ.Π.Ε. ελάχιστα αξιοποιούνται παιδαγωγικά στη σχολική μονάδα. Χρησιμοποιούνται εργαλεία Τ.Π.Ε. κυρίως για γραμματειακή υποστήριξη και σε λίγες περιπτώσεις για συγγραφή εργασιών από τους μαθητές, για αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο, για παρουσιάσεις σε εκδηλώσεις. Η σχολική μονάδα δεν διαθέτει καν ιστότοπο στο διαδίκτυο. Ουσιαστική παιδαγωγική αξιοποίηση γίνεται από μεμονωμένες περιπτώσεις/εξαιρέσεις εκπαιδευτικών στο μάθημά τους, καθώς και μέσω της σχολικής εφημερίδας, η οποία εκδίδεται σε ψηφιακή μορφή, με πλούσιο υλικό και διανέμεται μέσω CD ή DVD. Οι εκπαιδευτικοί που έχουν παρακολουθήσει προγράμματα επιμόρφωσης στη γενική χρήση των Τ.Π.Ε. έχουν εξοικειωθεί και κινητοποιηθεί αρκετά, ενώ οι υπόλοιποι δείχνουν πλέον να μειονεκτούν.

Έτσι, οι απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα διαμορφώνονται ως εξής:

1. Οι εκπαιδευτικοί και οι διοικούντες της σχολικής μονάδας τηρούν θετική γενικά στάση απέναντι στις Τ.Π.Ε., τις αντιμετωπίζουν ως χρήσιμα επικουρικά εργαλεία και εποπτικά μέσα διδασκαλίας, αλλά είναι εξοικειωμένοι σε μικρό βαθμό, κυρίως σχετικά με τις βασικές δεξιότητες στη χρήση υπολογιστών και όχι σχετικά με την παιδαγωγική τους αξιοποίηση.
2. Οι εκπαιδευτικοί του σχολείου είναι καθόλου έως ελάχιστα ενημερωμένοι (ή δεν μπορούν να φανταστούν τις σχετικές δυνατότητες) σχετικά με την παιδαγωγική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. και επιζητούν αλλά δεν τους προσφέρεται η απαραίτητη επιμόρφωση. Διατηρούν επιφυλάξεις ως προς την ποιότητα της όποιας επιμόρφωσης και προτιμούν εξειδικευμένη επιμόρφωση στο αντικείμενό τους και, ακόμη περισσότερο, στα μαθήματα που διδάσκουν την κάθε χρονιά.
3. Οι Τ.Π.Ε. ελάχιστα, με δυσκολίες και κατ' εξαίρεση, ενσωματώνονται στη διδακτική διαδικασία και, όταν αυτό συμβαίνει, οι εκπαιδευτικοί αποκομίζουν θετικότερα αποτελέσματα, αλλάζοντας αρκετά τον τρόπο δουλειάς τους, επιζητώντας περισσότερη και εξειδικευμένη επιμόρφωση και ευρύτητα εφαρμογής.
4. Ο υπάρχων εξοπλισμός του σχολείου θεωρείται επαρκής για την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών, που δεν τον αξιοποιεί, ενώ, όσοι εκπαιδευτικοί μπήκαν στη διαδικασία αξιοποίησής του, συνάντησαν ανάγκη για ανανέωση και συμπλήρωσή του.
5. Η κυριότερη δυσλειτουργία στη χρήση των Τ.Π.Ε. στις εκπαιδευτικές διαδικασίες που καταγράφηκε, ήταν η μη συνήθεια των μαθητών να διδάσκονται και να μαθαίνουν με νέους τρόπους. Ενώ ενθουσιάζονται και κινητοποιούνται, μη συνηθισμένοι να δουλεύουν με αυτόν τον τρόπο, θεωρούν τη μελέτη και διδασκαλία μέσω Τ.Π.Ε. κάτι που δεν εμπίπτει στις διαδικασίες του σχολείου.

Συζήτηση και συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης τόσο των ποσοτικών όσο και των ποιοτικών δεδομένων, συμφωνούν γενικά με όσα αντίστοιχα αναφέρονται στη σχετική βιβλιογραφία που μελετήθηκε (όπως ο βαθμός και ο τρόπος χρήσης των Τ.Π.Ε. από τους μαθητές, η θετική στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στις Τ.Π.Ε. και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, κυρίως λόγω έλλειψης επιμόρφωσης).

Οι σημαντικότερες διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται ανάμεσα στα βιβλιογραφικά δεδομένα και στα ερευνητικά αποτελέσματα είναι οι ακόλουθες:

- Οι εκπαιδευτικοί είναι πλέον αρκετά εξοικειωμένοι στις βασικές δεξιότητες στη χρήση Τ.Π.Ε.. Χρησιμοποιούν σχεδόν στο σύνολό τους Η/Υ και διαδίκτυο, όχι όμως στο σχολείο, αλλά στο σπίτι για προσωπική χρήση. Κάποιοι δε, δεσμεύουν πόρους του σχολικού εξοπλισμού για προσωπική τους χρήση.
- Η άποψη των εκπαιδευτικών για την ποσότητα και κυρίως για την ποιότητα των επιμορφωτικών προγραμμάτων δεν είναι τόσο θετική όσο καταγράφεται σε επίσημες αναφορές.

Αποτελέσματα που εξήχθησαν από την έρευνα και δεν εντοπίστηκαν στη βιβλιογραφία, είναι τα εξής:

1. Οι εκπαιδευτικοί έχουν πλέον τη θέληση και τις ελάχιστες απαιτούμενες γνώσεις για να χρησιμοποιήσουν τις Τ.Π.Ε. συστηματικά στη δουλειά τους. Θα τις χρησιμοποιούσαν αν αυτό ήταν υποχρεωτικό από το Α.Π., αν υπήρχε επαρκής και εύχρηστος εξοπλισμός και αίθουσα ανά εκπαιδευτικό ή ανά ειδικότητα και αν πραγματοποιούνταν ουσιαστική επιμόρφωση.
2. Οι μαθητές του Γυμνασίου, θεωρούν τα εργαλεία Τ.Π.Ε. περισσότερο παιχνίδι, παρά εργαλεία μάθησης, και κρατούν αντίστοιχη στάση απέναντί τους. Οι μαθητές του Λυκείου αντίθετα, ενώ αναγνωρίζουν ότι μπορούν να αποκομίσουν πολλά από τη χρήση τέτοιων εργαλείων, αποφεύγουν την ενασχόληση με αυτά (παρά τις όποιες προσπάθειες και προτροπές των εκπαιδευτικών), έχοντας (κυρίως οι των μεγαλύτερων τάξεων) να προετοιμαστούν εντατικά –με τον κλασικό τρόπο- για τις εισαγωγικές εξετάσεις για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.
3. Η μη πολυετής παραμονή των εκπαιδευτικών σε τέτοιου τύπου (μη αστικά) σχολεία (όπου οι περισσότεροι παραμένουν 1 έως 3 έτη αναμένοντας μετάθεση πιο κοντά στον τόπο κατοικίας τους) δυσχεραίνει την εξοικείωσή τους με τον εξοπλισμό του σχολείου και δίνει στον τρόπο δουλειάς τους προσωρινό χαρακτήρα.

Θεωρείται απαραίτητη η επανάληψη της έρευνας στο κοντινό μέλλον, καθώς η εικόνα που σχηματίστηκε για την επικρατούσα κατάσταση χαρακτηρίζεται από μια δυναμική συνεχών αλλαγών που σχετίζονται με τα ερωτήματα αυτής της έρευνας.

Συνοψίζοντας, καταγράφηκε γενικά συμφωνία με όσα αναφέρονται στη σχετική βιβλιογραφία, αλλά και κάποιες διαφοροποιήσεις. Διαφάνηκε τελικά, τουλάχιστον κατά τη διάρκεια της τελευταίας τριετίας, μια συνεχής αλλαγή, με μικρή αλλά σημαντική διείσδυση των Ν.Τ στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά με πολλά και μεγάλα εμπόδια ακόμη να παραμένουν και να περιορίζουν κατά πολύ το ρυθμό και την αποτελεσματικότητα αυτής της διείσδυσης. Όλοι οι εμπλεκόμενοι παράγοντες χρησιμοποιούν με αυξανόμενη συχνότητα και σημασία τις Ν.Τ. στην καθημερινή τους ενασχόληση, αλλά σχεδόν αποκλειστικά για προσωπικές χρήσεις και ανάγκες. Βρίσκονται ακόμη στη φάση της αφομοίωσης της χρήσης των Τ.Π.Ε. και, η μετάβαση στην παιδαγωγική τους αξιοποίηση θα μπορέσει ίσως να επιτευχθεί όταν ξεπεραστούν τα παραπάνω εμπόδια.

Βιβλιογραφικός πίνακας

elearningeuropa.info (2006). *Μία πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.elearningeuropa.info/> (6/7/2006).

OECD (2006). *Are Students Ready for a Technology-Rich World?: What PISA Studies Tell Us*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: https://www.oecd.org/document/14/0,2340,en_2649_33723_36002382_1_1_1_1,00.html

(6/7/2006).

UNESCO (2005). *ICT in schools – a handbook for teachers*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο:

<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001390/139028e.pdf> (6/7/2006).

Δαπόντες, Νίκος (2001). Η κοινωνία της πληροφορίας: η εκπαιδευτική διάσταση. *Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της "Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση"* - Ε.Τ.Π.Ε., 41-48.

Δημητρακοπούλου, Αγγελική (2003). Διαστάσεις αξιοποίησης των Τ.Π.Ε. στην Ελληνική Εκπαίδευση: υπάρχουσα κατάσταση και ενέργειες βελτίωσης. *Πρακτικά 2^{ου} Συνεδρίου στη Σύρο – Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση*, 30-41.

Δημητριάδης Σταύρος, Μπάρμπας Αλέξανδρος, Ψύλλος Δημήτριος, Πομπόρτσης Ανδρέας (2004). Μετασχηματιστικές διεργασίες στο πλαίσιο Εκπαίδευσης του παραδοσιακού σχολείου κατά την εισαγωγή των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών. *Πρακτικά 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της "Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση"* – Ε.Τ.Π.Ε..

Ε.Α.Ι.Τ.Υ. (2005). *Ο Εκπαιδευτικός και οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.cti.gr/epimorfosi/journal/index.html> (6/7/2006).

Ε.Τ.Π.Ε. (2006). Πρακτικά Συνεδρίων Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.etpe.gr/modules.php?name=Downloads&d_op=viewdownload&cid=1 (6/7/2006).

Κ.Ε.Ε. (2006). *Έρευνες*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.kee.gr/html/research_main.php (6/7/2006).

Κονιδάρη, Ελένη (2005). Νέες Τεχνολογίες στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: Στάσεις και πεποιθήσεις των ελλήνων εκπαιδευτικών απέναντι στους Η/Υ. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 141, 143-156.

Νικολοπούλου, Κλεοπάτρα (2002). Χρήση Υπολογιστή στο Σπίτι από Έφηβους Μαθητές και Μαθήτριες. *Οι Τ.Π.Ε. στην Εκπαίδευση*, Τόμος Β', Επιμ. Α. Δημητρακοπούλου, Πρακτικά 3^{ου} Συνεδρίου ΕΤ.Π.Ε., Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος, Καστανιώτης, 315-320.